

ИСТОРИЈА ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ

ЗА
СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПО
СМИРНОВУ, ПОБЕДНОСЦЕВУ И ДРУГИМ ПИСЦИМА

СВЕСКА ПРВА

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРЕ ВЕЛ. ВАЛОЖИЋА

БЕОГРАД

Штампарија Д. Димитријевића Иван - Бегова ул. бр. 1

1898

ЦЕНА 69 П. ДИН.

Репринт издања за Интернет приредили:
Татјана Ђосић
Александар Стојадиновић
Павле Бабац

Београд, децембар 1997. године

УВОД

у

ИСТОРИЈУ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ

Појам о хришћанској цркви

Под именом цркве Христове разуме се друштво Хришћана, сједињених међу собом једном православном вером, једном науком Христовом, свештеном управом (јерархијом) и светим тајнама. Цркву је установио сам Бог.

Задатак је цркве као Божанске установе: 1) да чува и шири код људи дато јој Божанско откривање; 2) да чува и врши, ради освећења својих чланова, установу св. тајана; 3) да чува Богом установљену јој управу, која се стара о спасењу душа верујућих, упућујући их, да богоугодним животом на земљи, заслужије живот вечни.

Предмет црквене Историје.

Хришћанска црква није постала од један пут тако велика и тако уређена, као што је данас видимо. Долазила је она као и свако људско друштво у разне одношаје и положаје, па је с тога била изложена и променама. Промене су те једне спољашње, а друге - унутарње. Спољашња се црква мења, ако број њених чланова расте или опада; ако је у слободи и на миру, или ако је ко напада и гони; ако је у слабијем или јачем додиру са другим друштвима. *Унутрашње* стање цркве дознаје се

према томе, како се у њој развила наука о вери; кад је и какве обреде завела при богослужењу; како су живели и учили благочастиви људи, како ли на против, - неваљали - Историја, која једне и друге промене излаже у виду науке, зове се *Историја Хришћанске Цркве* * .

Подела црквене Историје.

У историји хришћанске цркве, према главним догађајима у њој, можемо разликовати три главна периода:

I) Период, од силаска св, Духа на Апостоле и победе Хришћанства над многобоштвом у Римској Империји до Константина Великог (34 - 323).

II) Период, Од Константина Великог, до коначног одвојења Западне цркве од Источне, и црштења јужних Словена и Руса (323 - 988).

III) Период, непрекидне борбе и чувања свију старинских установа Цркве Источно-Православне или Веселенске, а поступног изопачавања њених установа и новачења у Цркви Западној, - до данас.

* Црква до доласка Христовог назива се *старозаветна*, а хришћанска црква назива се *новозаветна*.

ПЕРИОД ПРВИ

(34 - 323 Г.)

ГЛАВА ПРВА ВЕК АПОСТОЛСКИ

Силазак св. Духа на Апостоле. Оснивање Христове цркве у Јерусалиму.

Господ Исус Христос, давши својим ученицима и следбеницима нови Закон вере, и установљавајући нарочите тајне и свештену управу, ударио је тиме први темељ својој цркви. Даље старање о својој цркви, он је при Вазнесењу своме на небо, поверио Апостолима, заповедив им да остану у Јерусалиму, док се не испуне снагом небеском, која им је нужна за њихов рад Апостолски (Лук. 24, 49). Апостоли заповест Христову испуне. По повратку са Горе Елеонске, са које се Христос пред ученицима узнео на небо, Апостоли се нису разилазили из Јерусалима, очекујући да се испуни обећање сина Божјег. У то време, изабраше коцком Матеја место Јуде Искариотског, за Апостола. Десетог дана, у који је освануо и празник Педесетнице јудејске, беху сви Апостоли сабрани на молитву. С њима је била и Марија мати Исусова, браћа и многи ученици Христови, свега до 120 лица. Око три часа у подне (по нашем 9. час), зачу се шум као од јаког ветра и Дух свети у виду пламенх језика спусти се над њиховим главама. Апостоли, просвећени и

оснажени Духом светим, отпочеше говорити разним језицима, посташе мудри и одважни, и одмах изађоше да проповедају нову науку, у име Христа распетога. На сам дан Педесетнице, пред сакупљеним светом и странцима, који се ту десише за време празника, Апостол Петар изговори тако дирљиву реч (проповед), да је одма њих 3.000 поверовало у Христа као сина Божјег. Кад је после тога излечио једног сакатог пред Храмом, повероваше у Христа до 5.000 људи. Ово је била прва Јерусалимска црква. Она је била бројем малена, али су јој се и непријатељи дивили, јер чланови њени, пуни љубави и смерности, бијаху међу собом тако сложени и уједињени, да је изгледало, као да је у њих једно срце и једна душа; и ни један не говораше за имање своје да је његово, него им све беше заједничко (Дел. Апас. 4, 32).

Црква од јудејаца у Палестини и Сирији. Обраћање Савла.

Старешине јудејаца (синедрион), видећи да се хришћанство^{*}) шири, а бојећи се да се оно не осили, договоре се да га силом сузбију и спрече у даљем напредовању. Прва жртва овога гонења, био је **Архиђакон Стефан**, одважан и ватрени присталица Христове науке. Њега су извели ван града и каменовали. Одмах после убиства Стефана архиђакона, Јудеји су отпочели гонење Хришћана по свом Јерусалиму. Највише се у хватању и гонењу

^{*}) Хришћане Јудеји називаху: *Назаренима, Галилејцима*

Хришћана одликовао један младић по имену Савле. Он је рођен у Тарсу, главном месту Киликије и по роду, имао је наследно право римског грађанина. Васпитан строго у духу закона Мојсијева, и по свом живом карактеру, био је најодлучнији и најжешћи непријатељ Хришћана. Толико је мрзео Хришћане, да је при убиству архиђакона Стефана, наговарао и храбрио Јудеје да исврше злочин, а сам је чувао хаљине убилаца. Али ни то не беше доста. Запојен мржњом и жудан освете, Савле дигне читаву хајку на Хришћане: тражио их по кућама и другим местима, хватао, и без разлике пола и узраста, одводио и затварао у тамнице.

Хришћани бегајући од гонења, разиђоше се из Јерусалима по свој Јудеји, Галилеји и другим местима, преносећи свуда науку христову и Еванђеље. Тако, један од седморице ђакона - **Филип**, дође у Самарију и својим проповедањем и чудесима, обрати становнике у веру Христову. Они су драговољно примали крштење. Апостоли, налазећи се тада у Јерусалиму, кад су чули о крштењу Самарјана, послаше им Петра и Јована да полагањем руку својих, излију благодат Духа Светога на новокрштене.

У то време, вера Христова ширила се по Галилеји, Финикији и Сирији. Непријатељ Хришћана Савле, дознавши да у Дамаску има велики број присталица нове вере, упути се с пратњом у Дамаск, да их по одобрењу првосвештеника јудејског, похвата и везане дотера у Јерусалим на суд. У путу за Дамаск у један пут

обасја Савла светлост с неба. То је било у подне. Он паде на земљу и чу глас где му говори: Савле! Савле! зашто ме гониш? - Ко си ти Господе? упита Савле! А Господ рече: ја сам Исус, кога ти гониш. - Шта хоћеш да чиним, одговори Савле. - Устани и уђи у град, па ће ти се казати шта ти треба чинити. Савле тада уста од земље и отвореним очима својим никога не виђаше. Људи што иђаху с њим стајаху као окамењени, чудећи се овом необичном догађају. Узеше га за руку и одведоше у Дамаск. После три дана он се крстио и прогледао. Од непријатеља Савла, од тада поста он најватренији присталица Христов. Прво је отпочео проповедати у Дамаску. Јудеји, који су знали циљ његовог доласка у Дамаск, јако су се изненадили његовој промени и толико га омрзну, да су тражили прилику како би га убили. Али он сретно умакне од завере и оде у Аравију, одакле се после три године врати у Јерусалим, и придружи ученицима Христовим.

Од тада се он звао: **Павле**, апостол многобожаца.

Овај ревносни Апостол еванђелске вере, пропутовао је у друштву са Варнавом и еванђелистом Луком: Малу Азију, Македонију и Грчку. На том путу основао је цркве; Ефеску, где је поставио Тимотеја за епископа; Коринтску, Атинску, Солунску и Филипијску. Проповедао је и цркву основао у пределу Галату, Риму и острву Криту, где је Тита за епископа поставио. На овом путовању у разне крајеве и међ разне народе,

поднео је Апостол Христов много гонења и мучења. И напоследку је мученички окончао свој живот у Риму, где су му за владе цара Нерона, као грађанину римском главу осекли.

Свети Апостол Павле, оставио је 14 посланица, које утврђују Хришћане у вери, приводе к истинитој љубави, и излажу у опште правила о хишћанском животу и владању.

Апостолски Сабор у Јерусалиму.

Већина Јудеја, који повероваху у Христа, дођоше из Јерусалима у Антиохију, доказујући да је при обраћању незнабожаца у веру Христову, потребно ради њихова спасења да се најпре обрежу по закону Мојсијеву, и тек онда у Хришћанство приме. Апостол Павле и Варнава, дуго се препираху с њима, доказујући им, да незнабошци и без обрезања, имају удела у царству Христовом. Да не би у будуће било препирке око тога, и пометње међу члановима цркве, Апостол Павле и Варнава упуте се осталим Апостолима у Јерусалим, да се с њима посаветују и договоре, пошто се ствар тицала целе цркве. Апостоли саставе сабор у Јерусалиму и после дугог саветовања одлуче: да не постоји никаква разлика међу Јудејима и незнабошцима у примању благодетних дарова св. Духа. - После говора *Апостола Петра*, који је у сабору изјавио, да из његових уста чују незнабошци реч о еванђељу и да верују, устао је Апостол *Јаков* и одобрио мишљење Петрово, нашта се и остали сагласише. Своју писмену одлуку, сабор преда Апостолу Павлу

и Варнави, да извести о томе Хришћане у Антиохији, Килакији и Сирији.

То је било 50. год. по р. Хр.

Цркве, основане Петром, Јованом и осталим Апостолима

После сабора јерусалимског, апостоли се разиђу на све стране да проповедају *и крсте народ у име Оца, Сина и св. Духа*, као што им је Исус Христос заповедио. Апостол Павле с Варнавом, упуте се по избору, да проповедају незнабошцима. Апостоли Петар, Јаков и Јован, обраћаху у веру Јудеје. У почетку, главно место проповедања и обраћања ка Христу био је Јерусалим. **Апостол Петар** први је установио цркву у Јерусалиму и околини. После Апостолског сабора, он оде из Јерусалима и седам година проведе као епископ у Антиохији^{*}); обиђе Азијске цркве, основане Апост. Павлом; постави на многим местима епископе; посети Мисир и у њему, посвети а епископа александријске цркве свога сапутника, еванђелисту Марка. Одатле дође у Рим, где је за време владе Нерона, стрмоглав на крст разапет (67. или 68. год.).

Проповедајући по разним градовима, Апостол Петар чинио је многа чудеса. Тако у граду Лиди исцелио је узетога Енеја, а у Јопаји оживио мртву Тавиду. У Тесарији обратио је у веру сотника Корнилија.

^{*}) Антиохијска црква састављена је била из покрштених Грка, и они се први почеше називати *Хришћани*. Иначе се зваху *браћа*.

Апостол Јакоб, син Алфејев (Клеопе) и брат Господев, био је први епископ јерусалимске цркве. Са свог строгог и праведног живота, уважен беше и код Јудеја, који нису волели хришћане. Ну, Фарисеји га до тога омрзну, да га жива нису могли гледати. - Кад је једном (63. год.) на празник Пасхе проповедао сабраном народу јудејском о Христу, њега збаци с крова црквеног, где се испео беше, да га народ боље чује, а по том почну га засипати камењем, и један га сукнар вратилом премлати.

Апостол Јован живео је у Јерусалиму до саме смрти пресвете Богородице, која му је била самим Господом поверена да се о њој стара и да је надгледа. По смрти пресвете матере Христове, он пређе у Ефес, где је задуго проповедао науку Христову и надгледао цркве, које су основане биле Апостолом Павлом. Ту је написао и своје Еванђеље, које учи вери у божанство сина Божијег; ту је написао и своје три посланице, у којима открива небеску љубав, која нам се јавља са Исусом Христом. За време владе Домицијана био је послат у заточење на остров Патмос, где је написао своје Откровење (апокалипсис) у коме открива будуће стање цркве и целе васионе. Из заточења вратио се у Ефес и умро (око 105. г.) у дубокој старости. Он је преживео све Апостоле и *њим се свршава век апостолски.*

О раду апостола, мало се што зна поуздано. Предање говори, да је Апостол *Тома* био код Парћана и у Индији, *Матеј* - у Етиопији, *Јуда* - у Ливији, *Андреја* - у Скитији; долазио чак до Кијева

и ту побо крст у земљу у знак, да ће некада на том месту засијати благодат Божија. Један из седамдесет ученика Христових, по имену *Тадеј*, основао је цркву у Едесу, а сапутник Апостола Петра, *Марко* - у Александрији, где је био епископ.

Ширење Хришћанства у II и III веку.

У II и III веку, Хришћанство се ширило и напредовало већином у оним местима, у којима је оно још од времена Апостола било засновано. Ширење и јачање Хришћанске вере у овом времену, предузеше ученици Апостолски и други, Хришћанским духом задахнути следбеници њихови. Њиховим заузимањем и настојавањем, ширила се црква све даље на исток и запад при свем том, што су непријатељи цркве били многобројни и моћни.

Поново су засноване биле цркве у Персији, Картагени, Британији и Галији (и то у Лиону и Бечу). У Периси је Хришћанство допрло из Едеса, у Картагену и Британију - из Рима. У Галију су **Потин** и **Иринеј** пренели веру Христову из Мале Азије. Из Картагене се она размножила по Нумидији и Маврићанској, из Беча у Лион и Галију. Тако је Хришћанство допрло у све крајеве тадашњег света.

Нарочито је северна Африка била плодно земљиште за Хришћанство. Покрај цркве *картагенске*, која је заузимала важно место међу африканским црквама, било је у II веку већ толики број хришћанских цркава, да је у једној области црквеној било до 70 епископа. - У Панонији је

знаменита била епископија *сремска*, где је за Диоклицијанова гонења епископ по имену Иринеј, мученичком смрћу умро.

Овако брзом ширењу и напредовању Хришћанства, много је допринело с једне стране сама узвишена наука Христова, а с друге, проповедници њени. Њиховој заузимљивости и самопрегоревању, да су свагда спремни били жртвовати и свој живот за њу, придружила се чистота нарави, смерност, узајамна љубав, дарежљивост и мирољубивост, - те су многи непријатељи били очарани примером њиховог живота, па и сами примали Хришћанску веру.

Пад Јерусалима.

Јудеји у Јерусалиму, од свију највише су мрзели и гонили Хришћане. Зато је Господ, знајући шта ће се догодити, још за живота прорекао: да ће доћи дан кад ће га непријатељи окружити опкопима и разорити, јер није познао време у коме је похођен (Мат. 23, 38; Лука 19, 43. 44). Суд Божји постиго је најад Јерусалим, који је напојен био крвљу Хришћанских мученика.

Прве и највеће несреће сносили су Јудеји од својих управника, намесника, који су се смењивали често, а сви без разлике немилостиво пљачкали своје подајнике и то како који све горе, докле најпосле за време Гесија Флора, последњег управника Јудеје, ове несреће нису превршиле свако стрпљење. Пљачкао је и убијао невинне грађане, па се најзад полакомио био и за благо

јерусалимског храма. Онда народ, подстакнут Зилотима (ревнитељима) реши се на отпор па уједно одрече и покорност ћесару: побуна је била захватила целу Палестину. То је било 67 г. по р. Х. Прва наступања римске војске против опсађеног града била су безуспешна, а то је још више охрабрило побуњени народ. Император Нерон, пошање у Палестину свог најбољег војсковођу Веспасијана са одабраном војском да нападне Јерусалим. Веспасијан разруши сва утврђена места у Галилеји и Палестини, па се с војском примакне Јерусалиму. У том времену умре Нерон, а Веспасијан буде изабран за императора, и он повери опсаду Јерусалима своме сину Титу. Пред празник Пасхе (70. год. по р. Х.) Тит са свију страна опседне Јерусалим и опколи га јаким опкопима.

Кад је највећа опасност претила од непријатеља, у Јерусалиму се заваде старешине јудејске. Позвани у помоћ Идумејци, при уласку у свети град, побију до 18.000 грађана и отпочну у име "спаса отаџбине" пљачкати и убијати где кога стигну, не штедећи ни старце, ни жене па ни децу у повоју. Сва је Палестина била у крви. - На први глас о побуни у Јудеји, светина по целој Римској Империји почне гонити и убијати Јудеје. Погинуло их је том приликом до *десет хиљада*. Римска војска међу тим заузела је била сву земљу Израиљеву. Кога је рат затекао на дому, томе већ није било спаса, нарочито ако се враћао кући да што год од иметка склони и понесе. Ко се затекао у пољу тај је морао ту и остати. Нико није био поштеђен; кога је

мимоишао мач, тај је допао ропства. Ова беда и несрећа задесила је Јерусалим баш онда, кад је због празника Пасхе било у њему народа преко два милијуна. Нестало је било хране, што се затекло било пре опсаде, зато је наступила таква глад, да је једна мати због глади била принуђена да поједе своје новорођено чедо. Сем тога појави се болештина, од које је народ немилице умирао. Више од сто и педесет хиљада лешева избачено је ван града и не уповано. Многи су Јевреји бежали из града и пали у руке непријатељу, који га је робио, а по том распињао на крст. Више од 500 крстова било је намештено околу града, на којима су висели распети Јевреји.

После дуге опсаде и узалудних преговора о миру, Тит најпосле нареди да се наступа на град; али уједно заповеди водницима, да поштеде храм, који је био чудо од лепоте и уметности. После неколико јуриша, у којима је пало доста жртава, Римљани продру у Јерусалим, који је утврђен био са три јака зида и 90 кула. У међусобној борби, један римски војник, бацајући на непријатеља упаљене буктиње, случајно убаци једну у храм, од које се запали, и тако сву грађевину са свим благом, које је било у њему, пожар дохвати и претвори у прах и пепео. Јерусалим Римљани освоје и униште све што је у њему било од значаја.

Протекло је од тога доба скоро 70 година, али Јудеји су све једнако гајили наду, да ће обновити рушевине храма и Јерусалима. Заведени подстрекавањем лажнога Месије, они се понова

побуне против Римљана. Тадашњи римски цар Адријан, реши се да са свим уништи јудејски народ. Јерусалим поново заузму Римљани, при чему је пало мртвих 580.000 јудејаца; град је био до земље порушен, а по рушевинама храма по заповести царевој, прешао је плуг (132. год. по р. Х). Нови град с новим насељеницима, новим именом (*Јулија Капатолина*) и новим боговима, понико је на рушевинама Јерусалима, а Јеврејима је за на век забрањен био приступ у њега; шта више, било им је забрањено и да му се приближе. Допуштено им је било толико, да једном у години и то из далека, са Елеонске горе могу гледати на град својих отаца. Они се раселише по свету, да се никада више не врате у своју постојбину. Тако се испунише потпуно речи Спаситељеве о храму јерусалимском, да *неће остати на њему ни камен на каману, који се неће разметнути*. (Мат. 24.2).

Гонење Хришћана незнабошцима у време Апостола.

Хришћанска вера, чим се појавила у Римској империји, била је немилице гоњена. Против ње дигоше се сви грађански сталежи у држави. Сваки је налазио по неки узрок за осуду и гонење Хришћана.

Тако, прост народ мрзео их је зато, што их је сматрао за безбожнике, човекомрсе и противнике реда у држави; веровао је по чувењу, да се Хришћани на својим састанцима одају разврату, једу печену децу, и својом нечасном службом стварају беду и несрећу у друштвеном животу.

Овакве појмове о Хришћанима, ширили су и одржавали жреци и они, којима је ишло у рачун да се незнабоштво одржи. Философи и људи образовани иако нису пристајали уз мишљење светине, ипак су с презрењем гледали на Хришћане. Веру у распетога Бога, сматрали су за будалаштину, која се с њиховом гордошћу није могла помирити.

Императори су гонили Хришћане зато, што је напредовање хришћанске вере претило да обори како државну религију, тако и све државне установе, које су тесно биле везане за ту религију. Примање и завођење нове вере, било је строго забрањено законима Империје.

Гонења против Хришћана рачуна се до десет. Први је **Нерон** почео гонити Хришћане (64 - 67). Оптужујући их за паљевину Рима, он је сву одговорност за то, бацио на Хришћане. Знајући да је светина против њих и да их мрзе, он је Хришћане хватао, мучио и смрћу морио. Једне је ушивао у

звериње коже и бацао псима да их растрзају; друге је мазао смолом и катраном, и везане ређао по алејама своје баште, па их у време својих ноћних пијанки, палио у место машала, где су јадни у највећим мукама издисали. Тако је он гонио и погубио два највиђенија Апостола: Петра и Павла. Обојица су због проповедања нове вере били хапшени и осуђени на смрт. Петар је у Риму распет био стрмоглав на крст, а Павле је посечен мачем.

Друго гонење (95 - 96) било је за владе **Домицијана**. Неповерљив и користољубив, он је многим Хришћанима отео имање и отерао у заточење. Тако је апостола и еванђелисту Јована послао у прогонство на острво Патмос, и погубио рођака куће ћесареве, св. Климента. Дознавши од некуда, као да Хришћани очекују царство Христово, заповеди да му из Палестине дођу у Рим два рођака Христова и кад је на њиховим рукама угледао жуљеве од пољских радова, није се више страшио да ће му Хришћани одузети власт.

Започето Нероном и Домицијаном гонење Хришћана, није се прекраћивало све до цара Константина Великог. У размаку тога времена, било је два - три владоца, који су обустављали гонења. Остали и ако нису издавали указе и наредбе да се Хришћани гоне, нису ни сметали онима који су их гонили, чинећи се невешти свему што је пре њих за олакшицу Хришћана наређивано.

Гонење Трајана, Адријана и Антонина.

Св. Игњатије Богоносац.

Човечни и добри **Нерва** (93 - 98) чим ступи на престо, не обзирући се на клевете против Хришћана, врати из прогонства све Хришћане, који су за време Домицијана били осуђени, при свем том што је Хришћанство још једнако била забрањена религија. - **Трајан** (98 - 117) понови закон против тајних друштава и тиме изазове нова гонења на Хришћане, који се скупљаху тајно на богослужење. Услед овога царског указа, многи су Хришћани били осуђени и кажњени смрћу.

Највећи број хришћанских мученика, био је у Витинији, где је управљао **Плиније Млађи**. Заморен непрекидним крвавим призорима, он се обрати императору за савет, како да поступа са Хришћанима, кад је по његовом нахођењу, морално учење њихово по све чисто и за друштво безопасно. Трајан одговори указом, да Хришћане не треба нарочито истраживати и безименим оптужбама подказивача веровати; ако се на њих редовна тужба поднесе и докаже, да су Хришћани, па не хтедну принети жртву идолима, онда да се казне. Овим је указом Трајан у неколико заштитио Хришћане, јер се сваки устручавао да отворено подноси тужбу суду. Жрецима ово не буде по вољи и они се реше да на други начин нашкоде Хришћанима. По њиховом наговору, светина у време народних представа сва у глас затражи смрт Хришћанима. Власти бојећи се побуне, приморане буду да попусте жељи народној. Али **Гранијан**, проконсул Азије представи Адријану, како је неправо и нечовечно предавати у

руке разјареној светини људе, који су по све невини. Тада Адријан (117 - 138) забрани убијати Хришћане, док их суд не осуди као кривце. - **Антонин** (138 - 161) је потврдио овај указ и припретио смрћу свакоме, који би оптуживао хришћане без доказа.

У времену ових гонења умро је мученичком смрћу св. **Игњатије Богоносац**, ученик Апост. Јована Богослова. Он је за владе Трајана бачен био зверовима да га растргну. Чувши рику лавова, који ће га напасти, он је реко: ја сам пшеница Божја и морам бити самлевен зубима лавова, да би постао чистим лебом Божијим. Оглођане кости његове покупише верни Хришћани и сахране их у Антиохију.

Гонење Марка Аврелија. Св. мученици: Јустин и Поликарп

За владе **Марка Аврелија** (161 - 180), гонења на Хришћане била су необично жестока. Занесен мудровањем стојичке философије, Аврелије је одушевљеност и преданост Хришћана својој вери сматрао за фанатисам, па с тога, не само да је одобравао гонење, већ је измишљао нарочите справе за мучење Хришћана, само да би их нагнао, да се одреку Христа и његове науке.

У Риму је за време ових гонења посечен мачем **Јустин Философ**. Он је рођен у Смирни. Дуго је лутао тражећи истину у тадашњој философској науци и најзад је нађе у Еванђељу. Огрнут мантијом грчког мудраца, обишао је многа места, проповедајући свуда Еванђеље; затим се настанио у

Риму и ту отвори школу за наставу у Хришћанској вери. Кад је Марко Аврелије почео гонити Хришћане, Јустин напише одбрану (или Апологију) у корист Хришћана и зато је платио главом. Кад је на суду признао да је Хришћанин, префект му рече подругљиво: чуј ти што себе називаш ученим, и мислиш да си нашао праву истину, верујеш ли да ћеш отићи на небо ако ја наредим да те бичевима ишибају, а по том да ти одсеку главу. - Не само да мислим, већ знам и потпуно сам уверен у то, јер Бог је милостив према свима, који до краја чувају заповеди његове, - одговори Јустин. После овога, префект изрече пресуду и осуди га на смрт.

Свети Поликарп (смирнски) заједно са Игњатијем Богоносцем био је ученик апостола Јована Богослова, који га је и поставио за епископа смирнског. За четерес и неколико година, он је очински учио народ, чувао цркву и издржао неколико гонења. Кад је Марко Аврелије отпочо гонити Хришћане, дигне се руља незнабожаца и затражи да се св. епископ осуди. Св. Поликарп и ако је био извештен о томе, хтео је ипак да остане у граду, али на молбу својих блиских пријатеља пристане, да се за неко време склони у једно оближње село. Ускоро се сазна за место где је био склоњен и кад су гонитељи дошли да га одведу проконзулу, он је сам изашао пред њих. Проконсул је саветовао св. Поликарпу, да поштеди своју старост, да се промисли и поклони велеуму цезаревом. Наругај се, рекао му је он, - Христу, и ја ћу те пустити. Св. Поликарп му одговори: осамдесет

и шест година ја Му служим и видех од њега за то време само добро: могу ли се сада ругати Цару моме и Спаситељу? Кад нису помогле ни молбе ни претње, проконсул је морао да попусти светини и осуди св. Поликарпа да се спали, што је и било извршено уз клицање светине, која се радовала и наслађивала овим грозним призором.

Гонење Септимија Севера, Максимиана и Деција Трајана. Св. Григорије Неокесаријски

Син Марка Аврелија, **Комод** (180 - 192), трпео је Хришћане и није их гонио. **Септимије Север** (193 - 211), кога је на чудесан начин исцелио један Хришћанин, био је с почетка наклоњен Хришћанима, али доцније, подстакнут жрецима, забранио је својим подајницима да прелазе у Хришћанство, и тиме је изазвао гонења и против оних Хришћана, који су пре ове забране прешли били у Хришћанство. Највећма су гоњени Хришћани и Мисиру и Картагени, да су у невољи помишљали на скори долазак антихриста. У том времену умрли су у најгрознијим мукама, у Мисиру - отац Оригенов **Леонида** и девојка *Потамина*; у Картагени - *Перепетуа* и *Фелицитата*.

Потамина, млада робиња, ретке лепоте, осуђена је била на смрт по достави свога господара, који ју је приказао да је Хришћанка. Грозно су је мучили и најпосле спустили лагано у котао кључале смоле.

Перепетуа била је виђена и богата удовица; било јој је тада свега 22 године. Мати јој беше Хришћанка па је тако и своју кћер васпитала. **Фелицитата** је била њена сужавка. Перепетуа је сама описала своје тамновање и злостављање, исвршено над њом од незнабожаца, да се одрече Христа. Отац јој беше незнабожац и заједно са судијама, молио је кћер да се одрече Христа; али молбе његове као и претње судија нису је могле приволети да се одрече своје вере у Христа.

Обоје су осуђени на смрт, да их зверови растргну. Кад је дошао одређени дан у који ће се извршити казна, поведоше мученице из тамнице у амфитеатор (циркусну зграду). Оне су ишле радосно као на свечаност. Тада их свукоше голе - наге, само су их умотали једним велом. По том су пустили на њих једнога бесног и помамног бика, који је роговима издигао Перепету-у и далеко је одбацио на позорницу. Перепетуа рањена, заборављајући своје болове подизала је оборену Фелицитату и обе жене нежно се загрлише на сред позорнице. Затим су их заједно са осталим осуђеницима поново извели на позорницу и ту су их гладијатори заклали мачем. -

После Септимија Севера до **Максимиана** Хришћани су били на миру. **Каракала** (211 - 217) и **Илиагабал** (218 - 222) нису ни обраћали пажње на Хришћане. **Александар Север** био је наклоњен Хришћанима и у свом дому, поред идола незнабожачких наместио је слику Исуса Христа и Аврама. Мати његова, **Јулија Мамеја** нарочито је

позвала из Александрије чувеног Оригена - и с њим беседила о хришћанској религији. Убица Севера, **Максимин Трачанин** (235 - 238) из мржње на своја претходника, обновио је гонење Хришћана. Он је био из простог рода и у младости пастир у Тракији. Од природе суров, држао се и као цар правила, да се држава може очувати а владалац одржати само насиљем. Почео је гонити пркву на особити начин, заповедавши, да се поубијају хришћански учитељи и свештеници.

Наскоро после Максимиана Трачанина, заузме престо царски **Филип арапин** (214 - 249). Овај је цар тако наклоњен био Хришћанству, да су га држали за Хришћанина; но у боју са својим противником Децијем буде потучен, а престо му заузме:

Деције (249 - 251). Он је био прави крволук Хришћана. Под њим је сва Римска царевина заливена била крвљу хришћанских мученика. У гонењу и мучењу Хришћана, надмашио је био све своје предходнике. Тврдо убеђен да је Хришћанство противно државним установама Империје, нареди својим областним управницима и судијама, да Хришћане свуда хватају, да их муче, па и смрћу казне, ако се Христа не одреку, не штедећи ни пол, ни узраст ни стање оптужених. На ову заповест, отпочне се читава хајка на невине Хришћане и њихове породице, по свој римској царевини. Услед ових гонења и грозних мучења, неки се Хришћани одрицаху вере у Христа, принашаху жртве идолима и паљаху тамњан пред жртвеницима незнабошких храмова. Многи су куповали од жречева уверење да

су незанбошци (sacrificati, thurificati, libellatici). Али, поред свију мучења и гањања, већина је ипак остала постојана у вери и драговољно ишла на смрт, проливајући своју мученичку крв за име Христово. Такви су били епископи: римски - **Фабијан**, антиохијски - **Вавила**, јерусалимски - **Александар** и многи други. Сви су они смрћу запечатали своју веру у распетога Исуса. Због ових осетних губитака, црква је била у великој невољи, јер се међу вернима није могла одржавати веза, као главни услов за јединство с поља. Зато су неки епископи као: **Св. Кипријан** картагенски и **Диониције** александријски, на захтев своје пастве, нашли за паметније, да се склоне из свог места становања, како би лакше и поузданије могли преко писама издавати потребне наредбе црквама, и помагати у нужди верне и одане чланове цркве. Још је значајнији био поступак **Св. Глигорија**, епископа неокесаријскога, који је због дара исцељивања прозван "Чудотворац". Он је овако саветовао Хришћане: Све чините у славу Божију, кад вас прогоне из једног града, бегајте у други, клоните се зла, да не дођете у искушење. А сам је скупио своју паству, иселио се из града и с њом заједно склонио се у пустињу. Тако је сва његова паства била спашена и ни један није преврнуо вером.

Св. Георгије био је од знатне неокесаријеске породице и васпитан у незнабоштву. Намишљао је да буде адвокат, па с тога оде у Рим да изучи римско право. Путујући кроз Ћесарију он се позна са

чувеним Оригеном и толико га беше занело његово тумачење св. писма, да за осам година свога живота у ћесарији, сасвим заборави на Рим и адвокатуру. Захваљујући своме настанику, изговорио му је читаву беседу, који га затим крсти и испрати у постојбину. Тамо га епископ амасијски, *Федим*, изабере за епископа неокесаријског; али Григорије оде у пустињу. Онда Федим сам лично оде к њему, и посвети га за епископа и преда му управу неокесаријске цркве. Тврде, да је он, примајући управу неокесаријске цркве затекао само седамнаест Хришћана, кад је умро Неокесарији, није било више од седамнаест незнабожаца. Писао је више посланица и књигу, у којој је истине вере у кратко изложио.

Гонења Валеријана и Аврелијана.

Мученици: Св. Лаврентије и Кипријан.

Валеријан (253 - 260) је продужио гонење Децијево. Подбадан љубимцем својим *Макрином*, затуцаним идопоклоником, он изда најпре заповест, да се Хришћани не смеју никако састајати у храмовима. Кад то ништа не помогне, јер Хришћани се ипак сакупљаху у приватним домовима, он нареди да се поубијају епископи и свештеници, мислећи да ће тиме угодити својим идолима.

Овом жестоком прогонству стадоше на пут Персијанци. Они нападну Валеријана и одведу у ропство, а његов син **Галијеније** заповеди, да гонење Хришћана престане; но цар **Аврелије** (270 - 275)

беше наумио да пакости Хришћанима, и већ је био потписао указ против Хришћана; но на томе је и остало, пошто је наскоро за тим погинуо.

Најжешћа гонења за време Валеријана претрпела је Христова црква у Африци. У Картагени буде посечен јепископ **Кипријан**, у Риму јепископ **Сикст**, а ђакон **Лаврентије** буде спаљен. У Утици 300 мученика бацише у кречану. - **Св. Лаврентије** показао се необично одважан и духовит. После казни св. Сикста, префект римски заиште од Лаврентија да му преда благо римске цркве, које му је било поверено на чување. Св. Лаврентије затражи три дана рока да спреми предају. За то време он позове све кљасте, слепе и друге богаље, који су примали молистињу од римске цркве и каже префекту "то је наше благо"! На такав одговор, префект у јарости заповеди да се Лаврентије спали. Пекли су га на усијаним гвозденим решеткама и толико је на мукама био издржљив, да је славећи Бога, сасвим равнодушно рекао својим мучитељима: "време је да обрнете другу страну, једна је већ печена!" Издахнуо је молећи се Богу, да непријатеље обрати у веру Христову.

Св. Кипријан био је син римског сенатора, који је био веома богат. Док није прешао у Хришћанство славио се као одличан беседник (ретор). Случајно се позна са једним хришћанским свештеником и од њега добије на читање Св. Писмо, и то га приволе да прими хришћанску веру. После крштења, Кипријан се са свим изменуо: док је био незнабожац, живео је раскошно, а сада, постане

прави аскет: разда све имање сиротињи и сав се преда изучавању Св. Писма. Друге године по крштењу, њега изаберу за пресвитера, а треће године за картагенског епископа. То је било 249. год. У време гонења Деција спасао се бегством, али је за све време свога осуства одржавао доховну везу са својом паством. Године 257, у време гонења Валеријана, Св. Кипријан буде послат у прогонство. Кад се навршила година дана проконсул позове Св. Кипријана на суд и упита га: јеси ли ти био папа овом нечастивом народу? - Јесам - одговори Св. Кипријан. Проконсул га осуди на смрт и целат му одсече главу.

Гонење Диоклицијана. Мученици: Св. Ђорђе, Теодор Тирон и Варвара мученица.

Године 284. седели су на римском престолу два императора: **Диоклицијан** и **Максимијан**. Један је управљао источном, а други западном половином империје. Године 292 изаберу себи за помоћнике два касера: Диоклицијан - **Каја Галерија**, а Максимијан - **Констанција Хлора**. Диоклицијан (284 - 305) и ако није био Хришћанин, ипак је у почетку своје владе наклоњен био Хришћанима и трпео их, поред свега наваливања неријатеља, да Хришћане гони. Од тога, уздржавао га је едикт (указ) императора Галијена, бројна надмоћност Хришћана и одвратност од употребе строгих мера. Његова сопствена жена, кћи *Валерија* и сва верна послуга њена, били су Хришћани. Али зет његов Галерије, знао је да поколеба ту наклоност у цара, и најпосле

га доведе дотле да је у договору са својим суцарем Максимијаном, издао заповест, да се у целој империји поруше све цркве и сви који не поднесу идолима жртве, да се вргну на муке и казне смрћу. Гонење то бијаше жестоко по целој држави, а особито у Никомидији и Мисиру, где је за месец дана до сто хиљада Хришћана спаљено.

За овим изашао је и други указ, којим се наређује, да се и остатак хришћанских цркава поруше, св. књиге спале, а свима Хришћанима одузму дужности и права, која су дотле имали. Један Хришћанин био је тако необазрив, да је јавно на улици поцепао указ, и зато је био кажњен смрћу. У то време, два пута је букнуо пожар у никомидиском дворцу, и дигла се буна у Арменији и Сирији. Галерије за све ово, окриви Хришћане и наговори Диоклицијана, те овај изда још три указа, строжијих од свију пређашњих. У њима је наређивно, да се Хришћани силом гоне да приносе жртве идолима, а упорни да се казне. За кратко време напунише се тамнице Хришћанима и крв њихова реком је текла по целој држави; сем Галије, Британије и Шпаније, где је владао кротко Констанције Хлор. Незнабоштво, прибрало беше своју последњу снагу да истреби Хришћане. Над Хришћанима извршивана су најужаснија мучења и казне. Са њихових леђа драли су кожу гвозденим гребенима до самих костију, а по том посипали ране сољу или сирћетом; пекли их на тихој ватри, распињали стрмоглав, чупали и секли у парчад месо, ломили

кости на точковима; најзад их спаљивали, живе закопавали и масама их давали.

Ускоро, после ових гонења Хришћана, Диоклицијан се разболе и принуђен буде да се одрече власти (305. г.), па на то склони и Максимијана. Места њихова заузму, на истоку - **Галерије**, а на западу - **Констације и Максенције**. Године 311. казна Божија постигне у Галерија; он падне у велику болест, од које се није ни дигао. У тој болести увиди он сам казну Божију; покаје се и нареди, да се гонења обуставе и сви Хришћани из тамнице пуне. Умро је (311. г.) у највећим мукама, препоручујући Хришћанима да се моле своме Богу за императора и империју.

После смрти Галерија, за императора на истоку изабран буде **Максимин**, а за кесара - **Лициније**. Максимин поништи указ Галерија о слободи Хришћана и понова их почне гонити. То исто учини опаки и празноверни Максенције у Италији. Али ова гонења Хришћана, била су много слабија од дојакосњих. Син Констанција Хлора - **Константин**, који је још за живота очева проглашен био за наследника западне половине империје (306. г.), поставши император, не само да није нападао на цркву, него шта више, забрани свако узнемиравање Хришћана. А кад свог супарника Максенција у Италији победи, тада у договору за Лицинијем, који је оборио Максимиана, **изда 313. год. у Милану указ**, којим даје слободу хришћанској вери свима поданицима простране римске царевине, а уједно

запева, да се силом отета *добра и цркве* врате Хришћанима.

Од знатнијих мученика овога доба, били су ови: *св. Ђорђе, Тодор Тирон, Царица Александра, Еккатарина и Варвара мученица*.

Св. Ђорђе рођен је у Кападокији. Родитељи су му били Хришћани и васпитавали га у духу хришћанском. Кад је ступио у војену службу, обратио је на себе нарочиту пажњу императора, који га је због лепоте и јуначког држања јако заволео. Ускоро буде постављен за војеног старешину и по свом високом положају, био је члан државног већа. Видећи, да влада употребљује сва могућа средства против Хришћана он будући од рођења Хришћанин, почне заштићивати и бранити Хришћане и своју веру. Распоредивши своју имовину, он се јави на веће императорско, када се имала да реши судбина Хришћана и почне их бранити. Императору не буде то по вољи и св. Ђорђа одмах затворе. Најпре су га метули у кладе и наваљали велики камен на груди, по том га везали за точак са гвозденим ексерима и окретали између побијених ексера тако, да му је месо спадало са тела, па га за тим бацише у негашен креч и поливаху га водом да изгоре. Али, после сваке извршене казне, тело св. мученика, на чудесан начин било је излечено. Диоклицијан је сва ова чуда сматрао за мађије, па заповеди тадашњем чувеном мађионичару Атанасију да спреми отров за св. Ђорђа, али ни отров није могао уморити храброг мученика. Мађионичар био је толико изненађен

овим чудом, да је и сам примио хрушћанску веру, зашто је био одмах пугубљен. Диоклицијан видећи да не може савладати мученика, почне га саветовати и лепим речима склањати да се одрече Хришћанства. Св. Ђорђе заиште да оде у храм Аполона. Император и св. Ђорђе у пратњи дворјана и народа уђу у Храм. Сви очекиваху да св. Ђорђе принесе жртву боговима, али он се само прекрсти и сви идоли с треском сруше се на земљу. Жреци, видећи ово чудо, умоле императора да погуби св. Ђорђа као рушиоца вере. Император заповеди, да младом војнику Ђорђу одсеку главу и он умре мученичком смрћу. Зато га православна црква и данас слави под именом великомученика *Ђорђа победоносца*.

Страдања и мученичка смрт св. Ђорђа обратила је у Хришћанство жену Диоклицијанову, царицу **Александру**. Изненађена чудом божије моћи, јавно је исповедала да је Хришћанка; зато је била осуђена на смрт али по Божијој вољи умрла је пре, но што ће казна бити извршена.

Св. Теодор Тирон, исповедајући веру у Исуса Христа пред старешинама и својим друговима војничким, био је спаљен, славећи Бога на самој гломачи.

Св. Екатарина, била је царскога рода и зато, што је примила веру хрушћанску, била је најпре на точку мучена, по том погубљена мачем. - На њу се угледала млада незнабошкиња, кћи идолопоклоника Диоскора, девојчица **Варвара**. Предање вели да је била ретке лепоте. По жељи

оца свога Диоскора, живела је удаљено од својих сродника и другарица, с једном наставницом и неколико робиња, на високој кули, коју је отац, ради ње, нарочито био подигао. Имала је сва уживања, једно се само строго захтевало, да је нико не узнемирава у тој самоћи. Варвара је волела да седи крај прозора, посматрајући у тишини "горње и доње творевине Божије". Често се питала: ко је све ово створио? Најзад упита једном своју наставницу и робиње, које су је служиле. - "Наши Богови" одговорише оне. После овога ожалосћена Варвара, није их више ни питала.

У скоро за тим, отац њен оде на далеки пут и тако се укаже прилика Варвари да сиђе са своје куле, па наиђе на Хришћанке, које јој објасне науку Христову. Одмах се одлучи да прими Хришћанску веру. Од свештеника, који је путовао из Александрије примила је кришом св. крштење; и тако се припремила за тешка страдања, која су је очекивала.

Кад јој се отац врати с пута и сазна да је примила Хришћанство, јако се узнемири и одмах отпочне кињити и злостављати своју кћер. Мучио је свакојачко: тукао, морио глађу, истеривао на улицу голу, да јој се свет руга, шибао по голом телу, метао у кврге, и кад ни молбе ни претње не помогоше, он сам оптужи је суду и својом руком исврши смртну пресуду, и одсече јој главу. Зато је црква и слави (4. дек.) под именом; *Варвара Великомученица*.

Борба хришћанства са науком незнабошком.

Христова црква имала је да се бори не само са грубом силом незнабожачких царева, већ и са мудрошћу незнабожачких философа. И они се дигоше да бране своје богове; али се у томе не труђаху да докажу темељитост своје науке и вере, већ се упуштаху у разлагање, које никако није доликовало науци и учености. Они сматраху Христа за проста човека, па по томе и све што су против Хришћанства писали, пуно је пакосног заједња, ругања и исмевања. Све што је велика мржња знала да смисли и измисли, то су они написали. Али учени мужеви хришћански сузбијаху те гадне нападе пакосних незнабожаца, научним и богословским разложима на основу св. Писма. - Један од првих и највећих противника Хришћанства међу научењацима тога доба, био је епикурејац *Целс*, који је написао читаву књигу против Хришћана, назвавши је "Истинита реч". Њу је Ориген у својих осам књига оборио и доказао, да је све у њој лаж. Други је био *Лукијан Самосатски*, пријатељ Целсов. Он је уједно нападао и лажне богове незнабожачке и науку Христову; исмејавао је узајамну љубав хришћанску, и оно жртвовање Хришћана за веру и наду у живот вечни, сматрајући све то за лудорију.

Било је још више таквих философа, (Порфирије, Јулијан и др.), али сва њихова напрезања, да Хришћанство понизе и народ од њега одврате, беху узалуд. Син Божји, Господ Исус Христос својом науком и чудесима, сам је основао

своју цркву и она је помагана њиме била заштићена, и најпосле победила све своје противнике. А победу ову, задобила је она без оружја и силе, једино трпљивошћу својих чланова и науком јеванђелском, као најјачим оруђем вере.

ГЛАВА ДРУГА УЧЕЊЕ ЦРКВЕ

Свето Писмо.

Апостоли, по примеру Исуса Христа, пороповедали су у почетку Еванђеље усмено; но кад су верни, слушајући њихову одушевљену приповест зажелели, да имају написано све о животу и раду Исуса Христа, онда Еванђељисте *Матеј, Марко, Лука и Јован* написаше своја Еванђеља.

Еванђелист Матеј, један од дванаесторице Апостола и очевидац дела Христових, написао је своје Еванђеље осме године по Вазнесењу Христовом на небо. Писао га је за Хришћане Јудејце, с тога у опису живота Христовог, једнако скреће пажњу читаоцима на испуњење пророштва и обећању о Месији.

Еванђелист Марко (у јудејству звани Јован), био је најпре сарадник своје стрице Варнави, а затим Апостола Павла и Петра, и по упутству последњега, написао је своје еванђеље, он се стара, да опише живот Исуса Христа у живом и збијеном прегледу. Према постављеном циљу, он изоставља дуге беседе Христове, а зауставља се понајвише на дела Христовог и њих описује.

Еванђелист Лука, лекар и сликар, био је нераздвојни сапутник Ап. Павла од времена његовог другог путовања. По упутству Ап. Павла написао је еванђеље за једног уваженог

Хришћанина, по имену Теофила и одликује се својом потпуноћом. - На молбу истога Теофила, еванђ. Лука написао је књигу: **Дела Апостолска**, у којој је описао силазак св. Духа на Апостоле и рад апостолски на ширењу Хришћанства, а нарочито рад Апост. Петра и Павла.

Еванђелист Јован написао је своје еванђеље на молбу мало-азијских цркава, као допуну описа пређашња три еванђелиста о личности Исуса Христа. У свом еванђељу, апостол Јован, најчешће наводи оне речи свога Божанског учитеља, којима он сам сведочи о својој личности и посланству, и она дела Његова, у којима се јасно огледа слава и величина Његова, као једнорођеног од оца, препуна благодати и истине. - У другој својој књизи **Откривење** (Апокалипси), св. Јован пророкује о другом доласку Исуса Христа на земљу, о будућем васкрсу свих умрлих, о свршетку видљивог света, и о стању праведника и грешника у будућем животу. Ову пророчку књигу написао је св. Јован за време свога прогонства на острву Патмосу.

Апостоли, путујући по разним местима велике римске царевине, надгледаху цркве и проповедаху Еванђеље онима који још не беху крштени. Па како нису могли дуго остати на једном месту, да у свему поуче и упуте верне, то су им у случају потребе слали *писмену* наставу саветујући их како треба да живе и верују по науци Христовој. Оваквих *посланица* (писама) написаних апостолима у разну времену за поједине цркве,

има *двадесет и једна* и то: од **Јакова** једна , од **Петра** - две, од **Јована** - три, од **Јуде** - једна, од **Павла** - четрнаест.

Све ове "Посланице", испрва беху, својина оних цркава којима су биле слате, и за које су и писане; тек при крају II века, кад је утврђена била веза између посебних цркава, Апостолске посланице скупљене су у једну књигу, под називом књиге: **Новог Завета**. У том веку, ове су књиге с грчког ориђинала преведене на латински и сиријански језик; али се верни у том времену ипак, већином службаху усменим предањем, које је црква још од вренема Апостола сачувала. Основне црте овога светог предања, налазе се у тако званом **Символу Апостолском**.

Мужеви Апостолски

Апостолским мужевима називају се они учитељи црквени, који су науку Христову из уста Апостолских слушали, па после Апостола, дужност њихову на себе примили. Дужност та није се састојала у путовању по разним местима и проповедању еванђелске науке, већ у томе, што се својим посланицима, обраћаху већ основаним црквама, утврђујући их у вери, побијајући незнабожачке нападе и лажи против Хришћана, и излажући хришћанску наравственост. Ове су посланице по цркву врло важне и ако нису увршћене међу књиге *Светога писма*.

У ред Мужева Апостолских, који су писали посланице, броје се ови:

Варнава, један од седамдесет ученика Христових и сарадник Апост. Павла, на ширењу Хришћанства. Учествовао је на првом, апостолском Сабору у Јерусалиму. Написао је једну поучну посланицу за Хришћане. Као епископ острва Крита умро је мученичком смрћу.

Ерма, такође из седамдесет ученика Христових, по причању од старина, био је епископ у Филипопољу. Написао је књигу "Пастир", у којој износи своје виђење, како му Анђео Хранитељ, у облику пастира, даје наставу о свештенству.

Климент, родом Римљанин, најпре је био свештеник, а по том први епископ у Риму. Он је слушао науку Христову из уста Апостола Петра и Павла, написао је *две посланице* коринтској цркви. Прва је веома значајна и била је у великом поштовању у првобитној цркви хришћанској. Обе су писане због верских несугласица у коринтској цркви. За време гоњења Трајанова, био је прогнат у Хепсон (у Крим), где је многе обратио у Хришћанство. Зато га осуде, и по заповести императора Трајана баце у море. После неколико стотина година, када су словенски Апостоли Ђирило и Методије отишли у Крим да проповедају Хазарим, - Туркоманима Хришћанство, нађу тело св. Климента и сахране на острву, а одатле пренесу у Рим.

Дионисије Ареопагит, био је члан Ареопага, а доцније ученик Апостола Павла и први епископ у Атини. Већина тврди, да је он

написао књигу *О небеској јерерхији*, и још неке посланице. Умро је у врене гонења Домицијана.

Игњатије Богоносац. Још у младим годинама св. Игњатије је био ученик св. Апостола Јована Богослова, слушао је и св. Апостола Павла. Апостол Јован Богослов поставио га је за епископа цркве антиохијске, којом је управљао више од 30 година. Волео је лепо црквено богослужење и благољепије, и увео у антиохијској цркви свечано *антифоно појање* у двоје. Године 107 цар Трајан војујући с Парћанима дође у Антиохију. Овом приликом незнабошци из мржње доставе цару, да приликом свечаног дочека његовога, нису учествовали Хришћани, а сва кривица за ово била је бачена наравно на епископа Игњатију, и цар заповеди да се Игњатије окује и стражарно испрати у Рим на губилиште. За време овог свог путовања, написао је *седам посланица*, између којима најважнија је она, коју је написао поводом оних побожних Хришћана, који су хтели да га спасу од смрти, на коју је он тако радосно ишао. "Пишем вам", вели св. Игњатије у посланици, "да сам још у животу, и свима јављам да добровољно умирем за Њега. Моја је љубав распета на крсту, и у мени нема више искре љубави према овоме свету. Молите се заједно са мном, да би ми св. Дух даровао оно, за чим жудим.

После овога писма дошао је у Рим и војници га одведу у амфитеатор, где га звери растргоше. То се догодило 20. дек. 107. год.

Св. Поликарп, епископ смирински, био је ученик апостола Јована Богослова, који га је и поставио за епископа смирског. Од многих посланица његових, писаних разним црквама, сачувала се само посланица Филипијцима. Мученички је окончао живот свој за владе Марка Аврелија.

Св. Оци и учитељи цркве Источне и Западне

Писмена радња св. Отаца и учитеља цркве II и III века, управљала се према околностима тога доба. Највише се осећала потреба, да се сузбију крива тумачења и лажне оптужбе незнабожачких писаца (као што су били Целс и Порфирије) против Хришћана. Због тога су се у Хришћанству јавили **Апологети**, као црквени писци за одбрану Хришћанства.

Апологети су свети Оци, који су своју високу ученост свагда употребљавали на корист Хришћанста, особито, кад су бранили Христову науку против пребацивања незнабожачких учења људи и царева, не плашећи се ни саме смрти. Од ових учења мужева хришћанских најзнатнији су: *Јустин философ* и мученик, *Алинагор*, *Тертулијан* и *Ориген*.

При одбрани хришћанског учења, учитељи цркве западне, обраћали су пажњу највише на практичну страну Хришћанства и расправљали научне истине на основу апостолског учења.

Учитељи цркве источне, већином су се бавили решавањем одлучних питања и при одбрани хришћанског учења, користили се често и грчком философијом. Представници првог правца били су:

Јустин, философ и мученик. Писао је знамениту Апологију Анотонину Пију, бранећи у њој Хришћанство, услед тога цар није нападао на Христову цркву.

Иринеј, ученик св. Поликарпа, који је са хришћанском колонијом прешао из Мале Азије на обале р. Роне у Галији (177. г.) и, по смрти Потина био је епископ у Лиону. Написао је чувени спис о *Јересима* у пет књига, у одбрану против јеретика.

Тертулијан, први хришћански писац на латинском језику, родио се у Картагени (160. г.) од незнабожачких родитеља. Кад му је било 25 година, примио је веру Христову и за тим буде постављен за пресвитера картагенске цркве. Од њега имамо спис звани *Апологетик*, који је написао у одбрану Хришћанства цару Александру Северу и Римском сенату.

Св. Кипријан. Он се родио у почетку III века у Картагени као незнабожац. Био је врло учен и богат човек. Око године 246. примио је веру хришћанску и био је епископ у месту свога рођења. Као епископ живо се заузимао за веру хришћанску, особито за време гонења Децијева, када је многа писма појединим лицима писао, утврђујући их у вери. Осим других књига, написао

је и *Историју картагенског сабора*. За време Валеријана буде заточен и год. 258. посечен.

Престигом другога правца, била је тако звана: **Школа за оглашене** у Александрији. Она је основана у II веку, најпре за оглашене, спремајући их, да до крштења познаду главне истине хришћанске вере, али се доцније прославила као научна хришћанска школа. Наставници ове школе били су људи побожни и учени, који су својим знањем сузбили нападе јеретика и философа. Први, познати наставник ове школе био је **Атинагор** философ Атински. Као незнабожац, најпре је изучавао св. Писмо с намером да га обори, али га дубље познанство за науком Христовом доведе дотле, те и сам постане Хришћанин и напише веома красноречиту апологију у одбрану Хришћанства, коју је он лично предао императору Марку Аврелију.

После Атинагора, управљао је *Школом за оглашене*, **Пантен**. Он је још у младости био присталица стојичке философије, али слушајући проповед Апостола, примио је хришћанску веру. Као ревносан Хришћанин и наставник школе, много се трудио на ширењу хришћанског учења. Ну, прилика једна није му дала да остане и даље у Александрији. Варош, са великом трговином и великим обртом, имала је везе са свима и најудаљенијим земљама и народима, једном приликом, неколико виђених људи из Инђије, замоле епископа *Димитрија*, да им пошаље наставнике, који ће их научити вери. Хришћанство

је још пре тога, проповедано било у Инђији апостолима: Томом, Вартоломејем и Матејем; али од тога доба, оно је било сасвим заборављено, јер мало је било Хришћана, који су отуда путовали у далеке земље. Димитрије предложи Пантену, да иде и проповеда Инђијанцима. Пут је био тежак а предузеће опасно; али се Пантен није плашио, већ одмах преда ученику своме *Клименту* управу над школом, а сам се крене на пут у Инђију. О његовој радњи на ширењу Хришћанства у тој покрајини немамо никаквих података. Зна се толико, да је у Инђији нашао писано евађеље Матејево на еврејском језику, које је тамо донео Апостол Вартоломија. Кад се из Инђије вратио, Пантен је опет заузео своје пређашње место. Године 195. сасвим га је у школи заменуо:

Климент, назван *александријски*. За време његово и ученика његовог Оригена, Александријска школа, испела се била на највишу научну висину, и прославила својом богословском и философском науком. Њу су похађали и слушали у њој предавања, не само оглашени, већ и велики број научењака и филозофа. Климент је дуго време био незнабожац, занимао се философијом и владао темељним и свестраним знањем по свима, тада познатим наукама. Кад је једном приликом из радозналости посетио Александријску школу, у којој је Пантен тумачио Свето Писмо, толико је био поражен дубоким истинама хришћанке религије, да је одма примио крштење, а по том га изабери за пресвитера и

наследника Панетну (191 - 201). Поставши катихизатор, он је све своје философско знање уложио у корист цркве, и помоћу философије, обратио је многе учене незнабошце у хришћанску веру. - Од његових списа најзнатнији су ова три: 1, *Опомена незнабошцима*, у којима Климент износи сву празнину незнабошке митологије и недостатке философских система; 2. *Педагог*, књига моралне садржине, у којој су изложена правила хришћанског владања, намењена онима који су крштени, и 3, *Страмоте*, скуп најодабранијих мисли и изрека грчких философа и хришћанских писаца, сређених у систему, за боље разумевање и познавање Хришћанства. - Наследник Климента био је његов ученик:

Ориген (рођ. 185. г.). Он је надмашио славом све дотадашње учитеље. Био је у своје време једно чудо од учености, - како за незнабошце, тако и за Хришћане; славио се као одличан философ, филолог, критичар, коментатор (тумач), богослов и апологет. За своје неуморно приљежање и труд, назвали су га *Адамантов*. Кад је изабран за наследника Климента, било му је тек 18 година. Велики број незнабошких научника долазило је да слуша његова предавања. Да би имао више слободна времена, да сушаоце упозна са тајнама грчке мудрости и тиме их спреми за више духовно разумевање св. Писма, Ориген уступи предавање о главним начелима хришћанске вере, једном свом ученику, а сам се посвети слушаоцима. Два његова

предавања, обратила су многе незнабошце и јеретике у праву веру. Ну, поред све своје умне величине, Ориген је имао и неких својих заблуда. Занет философијом Платона, он се помео у мишљењу о вечитом стварању, о постанку душе до рођења човека и т. д. Ове погрешке и неке друге, прватне околности, наморале су га да напусти предавања у Александријској школи. Из Александрије, Ориген оде у Палестину и тамо оснује нову школу у **Ћесарији**, у којој се тако исто прославио, као и у Александрији. Од ученика ове школе, најзнатнији су његови ученици: **св. Григорине чудотворац** и мученик **Памфила**. Св. Григорије написао је кратки симбол вере који је познат под именом: *Симбол неокесаријски*. Ориген је окончао живот у својој 69 години за владе императора Декија.

Од многих његових списа (рачунају до 6 000), најзнатнији су: 1, књига *о начелима*, први покушај систематског излагања вере; 2, *седам књ. против Целса*; 3, *Тумачење Библије*, и 4, *Егзапла*, или упоређење библијског старозаветног текста са многи другим и новим преводима.

Јереси

Још у време Апостола, било је чланова цркве, већином из покрштених Јудеја, који било по неразумевању и незнању или хотимично, изопачаваху, погрешним тумачењем св. Писма, главне основе (догме) хришћанског учења и веровања, па обраћаху и друге у своју заблуду.

Овакви људи зову се **Јеретици**; а њихова наука и вера, **Јерес**. Међу првим најглавнији је:

Симон Волхв. Кад је ђакон Филип у Самарији крштавао, дође и он да се крсти, да би добио благодат Св. Духа и постао Апостол. Али кад је Ап. Петру понудио за то новац, овај га укори и одбије. Доцније се прогласи да је он више биће, које од Бога произлази, и да је послан од Бога, да спасе људе, те су му жртве приносили као Богу.

После Симона Волхва, неки покрштени Јудеју, доказиваху, да су Хришћани обавезни испуњавати обреде Мојсијевог закона. Тако Керинћани (по Јудеју Керинту тако прозвани) не вероваху да је Дева Марија родила Сина Божјег, него Исуса, коме се у виду голуба при крштењу присајединио Христос. - **Евионеи** исто што и Керинћани, признавали су обреде Мојсијева закона, као главни услов за спасење. Исус Христос је њима био просто човек, који је божанску моћ добио при крштењу. Посланице Апостола Павла не признаваху за божанске. Искварено еванђеље Матеја, под именом еванђеље Јевреја, поштоваху за свету књигу. Сем тога, вероваху да ће Исус Христос опет доћи на земљу, да оснује хиљадугодишње земаљско царство, у коме ће сви верни благовати и уживати. - **Назарени** били су најпре то исто што и Евионеји; но после се под тим именом разумеваху покрштени Јудеји, који доказиваху, да је Мојсијев закон обавезан само за Јудеје, а никако за незнабошце, који су крштени.

За Христа вероваху да је син Божји и да је надприродно од Деве рођен.

Као што су Јудеји мешали јудејство са Хришћанством, исто тако и незнабошци мешаше фраософију и науку о својим боговима са истинама хришћанске вере. Такви су били *Гностици и Манихеји*.

Гностици (по грчкој речи γνῶσις - знање) делили су се на више секта (гностицисам *елински*, гност. источни и гностиц. незнабожачко-хришћански), али су сви веровали: да је Бог добро биће, из кога су произишла друга духовна бића. Уз биће Божије, постојала је још у почетку *материја*, као извор сваког зла. - *О створењу света* учили су и веровали, да је створен из честица (атома) добра и зла, т.ј. из Божијег бића и материје, кроз неког злог духа, по имену *Димурга*, који је Богу подложен, али је његов противник. За *човека* веле, да је при стварању добио честицу Божију, која је увек у човеку на добро склоњена; а тело, које је из материје, - увек тежи злу; по томе вероваху, да први грех (Адама и Еве) није зависио од слободне воље, него је последица на зло склоне материје. - У *Христа* поштоваху избавитеља, који је од Бога послан и који је сишао на земљу да поучи људе о бићу Божијем и њима самима. Али не вероваху у ваплоћење сина Божија, већ мишљаху, да се дух Божији сјединио при крштењу с простим човеком Исусом, после га оставио, - дакле примио на себе привидно тело, те по томе, да је привидно било и његово страдање и смрт; због тога су били

прозвани **Докети**. А пошто се у свету, по мишљењу њиховом, непрестано бори добро са злом, хтели су неки да строгим живљењем укроте зло, а други се на против одаваху највећој раскалашености и уживању.

Манихејци (по Манесу Персијанцу, тако прозвани). Манихејци су исто тако дуалистичка секта као и Гностици. По учењу њихова оснивача *Манеса* (272. г.), постоје два царства: царство *светлости* и царство *мрака*. Царством светлости управљаху добри богови и његови духови, а царством таме, управљају: Демон и његови духови* *Свет* и *човек* постали су из неке смесе оба царства и то кроз злог Демона, који је једном приликом навалио на царство светлости, уграбио неке светле честице, и употребио их при стварању човека и осталих ствари. Ну сем те честице божије у човеку (душе), мислили су да човек има још једну душу, злу, која је у телу, и она је узрок првome греху, због чега је и завладало човеком зло и царство таме. Исус Христос, да би избавио људе од зла, и спасио у њему светле честице, дошао је у привидном телу са Сунца, где он станује. Апостоли су по мишљењу Манеса, рђаво разумели и изопачили учење Христово. Зато је дошао он, као од Христа обећани дух (параклит: Јован 16, 13; - не св. Дух) да разјасни и усаврши ту науку. По учењу

* Онако исто, као што је у Персијанаца било два божанства: Ормузд и Арман, који су у великој међусобној борби. Ормузд, божанство светости, а Арман, божанство зла. - Отуда је свакојачко, Манесе и позајмио своју веронауку.

Манеса, човек ради спасења своје душе, не треба да једе месо животиња, које је само зло; да не пије вина, јер вино је лоза напојена жучи ђаволском, и да се не жени. Он је по примеру Христовом имао 12 апостола и 70 ученика са два епископа.

Монархисте или **Унитарци**, били су јеретици (*Севелије и Павле Самосатски*), који су главни догмат о св. Тројици излагали сасвим противно учењу св. Отаца, не могући појмити св. Тројицу у јединици. Зато су или сасвим одрицали Божанство Исуса Христа, или су му придавали од бога дату му божанску моћ или су представљали самога Бога оца, као ваплоћеног Христа. Тако су, с незнатном разликом учили и јеретици, тако звани **Партипасијани**.

Они пак јеретици (Монтанисте и Новицијани), који су мислили да је наука хришћанске цркве о *нравствености њених чланова не потпуна*, и да ће Христову науку о моралу најбоље испунити, ако се буду придржавали неке велике строгости, нису одбацивали догмате Хришћанске као други; зато и не могу бити увршћени у ред *правих јеретика*, него се пре могу назвати **расколници**.

ГЛАВА ТРЕЋА УНУТРАШЊЕ УРЕЂЕЊЕ ЦРКВЕ

Постанак црквене јерархије.

Првом црквом Христовом, управљаху Апостоли. По датој им власти од Господа, они су учили Хришћане истинама св. вере, обављали за њих св. Тајне и Богослужење, и старали се о чистоти њиховог моралног живота. Уз то, дужност им је била, да пазе на правилно и тачно раздавање животних намирница вернима, пошто је у првих, јерусалимских Хришћана, све било заједничко. Ну, Апостоли, заузети проповедањем, принуђени беху да ускоро напусте ову последњу дужност и повере исту другима. Зато они полагањем руку и молитвом, по избору поставише седморицу Хришћана; уважених са свога примерног и светог живота, обдарени мудрошћу и Духом Светим. Посвећени зваху се **ђакони**. У почетку дужности им је била, да надгледају црквену имаовину и да се брину о издржавању сиромаша; а доцније да приповедају и помажу при службама у вршењу св. Тајана.

Како је у Јерусалиму сваки даном број Хришћана знатно растао, Апостоли изабраше себи нове помоћнике, да им помажу у проповедању, вршењу Богослужења и управи црквеној. Изабрани бише посвећени полагањем руку апостолских и назову се **Презвитери** (свештеници). Они добише власт да уче народ и врше тајне, па им је још било допуштено, да

учествују и у црквеним пословима као што се то види из присуства њиховог на Јерусалимском Сабору. Апостол Павле, већ првих година (45 год.) свога дугог путовања на проповед у далеке земље, постављао је пресвитере у црквама које је он основао.

Хришћанске општине до тога су брзо расле и нове се стварале, да Апостоли најзад нису доспевали да поставе свуда ни пресвитере. С тога они установе у цркви ново звање (чин) - звање **Епископа**, давши му потпуну власт не само да учи и служи, већ и да поставља (рукополаже) пресвитере и ђаконе, старајући се уз то и о њиховом владању. За прве епископе, Апостоли изабраше своје најближе ученике и сараднике, тако Апостол Петар поставио је за епископе Аниохије, Рима и Александрије, своје ученике: *Еводију, Лина и еванђелисту Марка*, Апостол Павле, поставио је за епископа ефеске цркве *Тимотија*, а у Криту - *Тита*. Тако посташе у цркви Хришћанској три главна јерархијска степена: *епоскопски, пресвитерски и ђаконски*.

Постанак власти Митрополита и узајамни одошаји цркава.

Апостоли су већином проповедали и установљавали цркве у главним градовима.

Из ових места, Хришћанска се вера у почетку ширила по околини и селима. Постојеће у њима хришћанске општине, подчињене су биле

надзору епископа, који је и пресвитере им постављао. Тако су постале **Епархије** или црквене области. Хришћанство, ширећи се из главних и околних места једне покрајине - у другу, продирало је и у мање градове, у којима су постављани градски епископи са потпуно независном управом у својој цркви. Али врховним старешином над целом црквеном облашћу, сматрао се онај, који је седео у главном месту покрајине, и епископ у њему, био је најстарији од осталих покрајинских епископа. За разлику од осталих, одликован је био називом **Митрополита** (у Грчкој главно место звало се "метрополија"). Од Митрополита главних места или градова били су нарочито одликовани они, који су живели у већим окрузима римске империје и они, у којима је вера проповедана самим Апостолима. Такви су епископи били: *римски, антиохијски, александријски и јерусалимски.*

Узајамни сношај цркава био је утврђен установом: **Сабора.** По примеру Сабора апостолског у јерусалиму, епископи су се рано почели скупљати на саборе ради договора и решавања разних питања о вери и црквеном благолепију. У историји, ови се сабори помињаху око 150-те године по Р.Х. а 250-те године они су били у свима црквама, и сазивани су у свакој митрополитској области једанпут у години, и то у јесен или после Ускрса. На њима је председавао Митрополит, а у случају његовог осуства - епископ, најстарији по посвећењу.

Сношај међу појединим црквама одржавао се *Посланицама* и хришћанским путницима. Они су свуда и свагда радо дочекивани били од својих једновераца, који су их братски гостили и испраћали. Да ово хришћанско гостопримство не би злоупотребљавали јеретици и варалице, Хришћани путујући на далеки пут добијаху од својих епископа Уверу, која се звала *путна грамота*.

ГЛАВА ЧЕТВРТА ЖИВОТ ПРВИХ ХРИШЋАНА И БОГОСЛУЖЕЊЕ

Братска љубав и строги испоснички живот првих Хришћана

У Јерусалиму у време Апостола, многобројна хришћанска општина била је у свему сложна, као да је имала једно срце и једну душу, и све им је било *заједничко*. Имућни Хришћани и богаташи продаваху своја имања и приношаху Апостолима. Апостоли су раздавали све, подмирујући потребе оних, који се нуждаваху: тако, да међу Хришћанима не беше ни једног сиромаша. Ова братска љубав спајала је уједно не само чланове једне цркве, већ и оне Хришћане, који су по своме пореку били разних народности. Сви су један другога звали браћом и сестрама. Туђинци, сиромаси, старци, удовице, сирочад, - сви су били надгледани и нахрањени. По некад су Хришћани из заједничког новца, давали одкуп за заробљенике. У време невоље, као што су: глад, мора и опаке болештине, Хришћани су први притицали невољницима у помоћ, не само својој браћи по вери, већ и незнабошцима.

Сем братске љубави, хришћани су се одликовали великом уздржљивошћу и простотом живљења. Намештај у становима, одећа, сто и остале потребе, били су у њих прости и органичени на оно, што је од преке потребе за живот. Једини циљ, коме су тежили и највећа

наслада била им је, да се усаврше у животу по науци Христовој; с тога су се клонили јавних весела, престава и развратних скупова. Не ваља ни гледати оно, што не треба радити, - говораху они. Кад би неки незнабожац мађионичар, врачар, глумац или резач идола, изјавио жељу да прими Хришћанство, морао се пре крштења одрећи свију ових нечасних послова.

Неки од покрштених незнабожаца, одма после крштења толико завољеше Христа и науку Његову, да се одрицаху свију телесних уживања, никада се не женише и с највећим самопрегоревањем и љубављу помагаху сиротињу, делећи с њима и последњи залогај. Они се називаху **Аскети** (испосници). Као први пример у провођењу таквог живота био је **Павле Тивејски**. Он се родио (око 230. год.) у Тиви, у Мисиру. Као младић од петнајест година, у време гонења Децијева, прода све што је имао и оде у пустињу, где је у једној пећини, молећи се Богу и постећи, цео свој век провео и као старац од 113. година умро. На њега се угледао Св. Антоније, рођен у средњем Мисиру (у Коми код Хераклије г. 221). У својој двадесетој години изгуби родитеље, од којих је велико богатство наследио. Но читањем еванђеља толико је био дирнут, да је све своје богатство међу сиромаше поделио, а по том у пустињу отишао и у самоћи живео. Ускоро се сазна за његов свети и испоснички живот и многи Хришћани оду у пустињу и у близини његовој саграде себи колибе. Њега остали поштоваху и

признаваху за оца, и он им је био све до смрти своје старешина. Пред смрт преда управу своје ученику Пахомију, и умре 356. године.

Место и време Хришћанског Богослужења. - Св. Тајне.

Први Хришћани, задахнути постојанством у вери и искреном побожношћу, беху срдечно одани црквеном Богослужењу.

За вршење обичне молитве јутром и вечером, Апостоли су одлазили у храм јерусалимски. За свршавање тајне причешћем (евхапистије), они су заједно са осталим хришћанима, скупљали се у приватним домовима, најчешће у дому еванђелиста Марка (Дел. Апост. 12, 12). За владе Александра Севера (222. г.) и почетком владе импер. Диоклицијана, у ком времену Хришћани око 50 година беху на миру од гонења, подизаху они себи храмове (цркве) и у њима свршаваху Богослужење. А кад је настало гонење и храмови им беху одузети и порушени, они се скупљаху на Богослужење где су како могли, кријући се од непријатеља, било на гробовима мученика, у катакомбама, (пећинама) у тамницама и на лађама. Храмове су Хришћани подизали понајвише *на гробовима мученика*. У тим храмовима, у којима је као и данас, олтар био одељен од осталог простора за народ, није било у почетку никаквих украса. Тек доцније су стављане

на прегради иконе и друге историјске слике, које подсећаху Хришћане на живот Исуса Христа.

У време Апостола, јерусалимски Хришћани скупљаху се на Богослужење сваки дан, да они што живљаху ван Јерусалима, само у дане *недељне*, као дан Васкресења Христова, који је у Хришћана заменио суботу. Среду и петак за спомен страдања и смрти христове, проводили су први Хришћани у кајању, молитви и посту. Од годишњих празника, свечано су празновали *Пасху*, за спомен Васкресења Христова. За овај празник, спремали су се нарочитим постом, који се назива четрдесетница. У четрдесети дан после пасхе, празноваху *Вазнесење Христово*, у педесети дан по Вазнесењу празноваху Силазак Светога Духа на Апостоле или Педесетницу. У II веку уведени су још два празника Рођење (Божих) и крштење исуса Христа (Богојављење). - Богослужење је обично почињало с вечера и често се продужавало целе ноћи. Кад је римска власт забранила ноћне скупове; Хришћани су се тада састајали ради Богослужења пред расвитак, у зору.

Св. Тајне су биле најважнији део Богослужења у првих Хришћана. Ступање у Хришћанство свагда је било вршено крштењем. У време Апостола, крштењу је предходила поука у вери и усмена исповест ових који су се спремали да пређу у Хришћанство (Дел. Ап. 8, 35 и 37). Крштење је свршавано по заповести, који је Христос својим ученицима дао т. ј. спуштањем у освећену воду три пута, крстећи га у име Оца,

Сина и св. Духа (Мат. 28, 19); После тога, крштени је приман у број чланова цркве. После Апостола, није било допуштено никоме да се крсти пре, док се на неко одређено време, наставом у вери, не спреми за примање св. Тајне. Ово спремање оглашених, по некад је трајало више година.

Крштавање се обично вршило у дане недељне, у суботу пред празник Пасхе, на празник Педесетнице, на Богојављење. - У II веку већ се спомиње при крштењу - *кум*.

После крштења, саопштавани су дарови св. Духа крштенима, у прво време полагањем руку Апостолских, а доцније **миропомазањем**. Право раздавања дарова Духа Светога, имали су само Апостоли и наследници њихове власти - епископи. Доцније ово своје право, епископи су пренели на пресвитере.

У III веку било је питање о томе, треба ли признавати крштење, извршено јеретицима. Св. Кипријан, а с њим и сва мало-азијска црква, били су против тога, а римска црква, примила је и оне, које су јеретици крстили. После других обавештења, признато је било, да је свако крштење пуноважно, само ако је извршено у име Оца, Сина и Св. Духа.

Хришћанин, који је погазио обећање, дато при крштењу, био је одлучен од цркве. Ако се искрено покаје и жели понова ступити у заједницу црквену, морао је претходно исповедити своје грехе пред свештеником и од њега добити разрешење. Они пак, који су теже згрешили,

морали су се јавно исповедити пред свом црквом и после дугог, искреног кајања и поста, враћани су били у заједницу црквену. Њих су враћали сами епископи, својом претходном молитвом и полагањем руку. Извршење овога чина вршено је у дане недељне, а већином у среду и петак великога поста. Крајем II века, јавна је исповест замењена исповешћу на само - пред свештеником. Узрок овој промени био је раскол Новацијана. Два пресвитера, Новације римски и Новат картагенски, наговараху народ, да се не друже са онима, који се одрекоше вере у време гонења Децијева и тврђаху, да сви који су пали у грех после крштења, не могу се од тога ослободити. Црква, осуђујући ово њихово учење, да би избегли прекоре јеретика и одвратила од тога слабе, да их не би обманули, наредила је епископима, да одреде нарочите пресвитере, који ће исповедати на само оне Хришћане, што не желе да се исповедају јавно.

Најважнији део хришћанског Богослужења била је *литургија*, на којој се свршавала тајна причешћа. По речима св. Јустина, ова сужба божија састојала се: у појању псалмова, у читању еванђеља или појединих места из пророчких књига, у поуци, молитви и освећењу и у делењу хлеба и вина. Присутни се причешћиваху сваки пут у храму, а болнима одношаху причест ђакони. Хлеб и вино доношаху имућни. По свршетку литургије, била је заједничка вечера, или *вечера љубави* (агапе), где су сви присутни јели од

приноса, који је преостао од литургије. Данас је то замењено раздавањем *наворе* у цркви.

Брак се утврђивао и освећавао епископом или свештеником. Епископе, свештенике и ђаконе избирали су и постављали у службу сами Апостоли рукополагањем и молитвом. По установљењу Апостолском, над болнима свршавана је тајна *Јелеосвећења*, која има божанску моћ и лечи и исцељује друшевне и телесне немоћи људске.

САДРЖАЈ ИСТОРИЈЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ

СВЕСКА ПРВА

	страница
<i>Појам о хришћанској цркви. - Предмет црквене Историје. - Подела црквене историје.....</i>	3 - 4

ПЕРИОД ПРВИ (34 - 323 г.)

Глава прва: <i>Век Апостолски.</i> - Силазак св. Духа на Апостоле; Оснивање Христове цркве у Јерусалиму. - Црква од јудејаца у Палестини и Сирији; обраћање Савла. - Апостолски сабор у Јерусалиму. - Цркве основане Петром, Јованом и осталим апостолима. - Ширење хришћанства у II и III веку. - Пад Јерусалима. - Гонење Трајана, Адријана и Антонина; св. Ињат Богоносац. - Поликарп. - Гонења: Септимијана Севера, Максимиана и Деција Трајана; св. Григорије Неокесаријски. - Гонења Валеријана и Аврелијана; мученици: Св. Лаврентије и Кипријан. - Гонење Диоклицијана; мученици: Св. Ђорђе, Теодор Тирон и Варвара мученица. - Борба хришћанства с науком незнабошком.....	5 - 35
Глава друга: <i>Учење цркве.</i> - Свето Писмо. Мужеви Апостолски. - Св. Оци и учитељи цркве источне и западне. - Јереси	36 - 50
Глава трећа: <i>Унутрашње уређење цркве.</i> - Постанак црквене јерархије. - Постанак власти митрополита и узајамни одношаји цркава	51 - 54
Глава четврта: <i>Живот првих хришћана и богослужење.</i> - Братска љубав и строги испоснички живот првих хришћана. - Место и време хришћанског богослужења; св. Тајне	55 - 61

СВЕСКА ДРУГА ПЕРИОД ДРУГИ (323 - 988 г.)

Глава прва: *Од цара Константина Великог до одвојења западне цркве од источне.* - Обраћање и радња Константина Великог у корист цркве; Гонење Лиқинија. - Гонење Јулијана и пад незнабоштва. - Страдање цркве од Мухамеданаца. Учење корана. - *Ширење Хришћанства у IV - IX. века:* у Азији, Аравији, Инђији; у Европи: Галији, Британији, Енглеској, Германији, Саксонској и Скандиванији....

1 - 25

Глава друга: *Учење цркве.* - Први васељенски сабор; св. Атанасије В., Св. Николај чудотворац, Св. Спиридон и св. Пафнутије. - Гонење од Аријанаца у време владе Констанција и радња св. Атанасија. - Гонење Валента, радња св. Василија В. и Григорија Богослова. - Радња св. Григорија у борби са Аријанством. - Други васељенски сабор. Св. Амвросије Медиолански. Трећи васељенски сабор. Св. Иларије, св. Григорије еписк. ниски, св. Ђирило јерусалимски, св. Јеврем сиријски, Блажени Јероним, св. Епифаније. Јерес Пелагија и борба с њим блаж. Августина. - Четврти васељенски сабор. - Пети Васељенски сабор. - Шести Васељенски сабор. Страдање цркве од иконоборацаи седми васељенски сабор - Св. Јован Дамаскин и Теодор Студит.....

26 - 55

Глава трећа: *О унутрашњем уређењу цркве:* Узајамни односи цркве и државе. - Одношаји митрополита према епископима; Патријарси и Узвишење папства. - Васељенски и обласни или помесни сабори.....

56 - 62

Глава четврта: <i>Хришћански живот и богослужење</i> . - Морални утицај цркве на друштво; борба са поквареношћу века; св. Јован Златоуст. - Монашки (калуђерски) живот на истоку и западу. - Богослужење.....	62 - 71
---	---------

ПЕРИОД ТРЕЋИ (988 - 1453. г.)

Глава прва: <i>Одвојење западне цркве од источне и покушаји њиховог измирења</i>	72 - 86
Глава друга: Св. Тирил и Методије. Ширење хришћанства међу Хазарима, Моравцима, Чесима (Богомољцима) и Пољацима	80 - 87
Цркве Православних Словена. Први Заметци хришћанства у Словена.	
Глава прва: Црква Бугарска и Богомољска јерес.	
Глава друга: <i>Црква Руска</i> . Глава трећа: <i>Црква Српска</i> . - Прво и друго крштење Срба. - Стеван Немања I и св. Сава; постанак прве независне архиепископије у Србији. - Постанак пећске патријаршије. - Српска црква под Турцима; сеоба Срба у Аустрију и укидање пећске патријаршије. - Први митрополити у ослобођеној Србији. Глава четврта: <i>Цркве осталих српских покрајина: Црно-Горска, Босанско-Херцеговачка и Митрополија Карловачка. - Српски Светитељи</i>	88 - 129
Поглед на учење западне цркве, после њеног одвојења од источне. - Учење папства. Учење протестаната и реформата. - Мање секте, које се појавише од XVII века до данас: Анабаптисте, Хернгутери, Социнијани, Методисте, Шведенборгијани и Мормони	130 - 144

**Only for orthodox Serbs. Old book
reprint
History of Christian church
by Smirnof, Pobedoscev and other
Part one (1898.) and Part two (1900.)**

**ПОГОВОР ЗА
РЕПРИНТ ИЗДАЊА
ИСТОРИЈА ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ
ПО СМИРНОВУ, ПОБЕДОНОСЦЕВУ
И ОСТАЛИМА
свесака прва (1898. година) и свеска друга
(1900. година)**

Необичним сплетом околности октобра месеца 1997. године дошао сам у посед друге свеске Историје хришћанске цркве по Смирнову, Победоносцеву и осталима, која описује историјски период од 323 године до 1900 године. Књигу сам добио из заоставштине мог преминулог ујака господина Ђорђа М. Динића.

Током читања текста први осећај је било изненађење какву пријатност у мени изазива анахрони језик и стил којим је књига писана. Осећање да језичка дистанца од скоро целог века не представљала проблем, било је веома узбуђујуће.

И сам садржај ове књиге за мене је представљао изненађење. За себе морам рећи да нисам велики верник. Из породице сам понео обавезу чувања православне традиције (слава се славила у континуитету, и за време социјализма а моји родитељи нису никада били чланови СКЈ) али о суштини православне хришћанске религије сам знао неопростиво мало. Главни разлог мог незнања је било не постојање одговарајућих књига из којих се о историји православне цркве могло нешто научити. Сада видим колико је жалосно што сам о православљу највише информација стекао читајући романе Милорада Павића (не рачунам Славу, Божић и Ускрс који смо увек славили у породици).

Најинтересантнији део овог уџбеника, за мене је свакако био део у коме се описује хронологија и разлози раскола између источне и западне цркве. Последице раскола из деветог и једанестог века представљају, нажалост, директан узрок за несрећну судбину мог, Српског, народа који живи на тој јасној граници између Западног и Источног царства.

Ја сам поседовао другу свеску која је издата 1900 године у Београду и која је представљала уџбеник за ученике шестог разреда гимназије (узраст од петнаест година) и скоро сам сасвим изгубио наду да ћу успети да прочитам и прву свеску која је издата далеке 1898 године.

Захваљујући веома љубазним људима који раде у Народној библиотеци Србије нашао сам једини сачувани примерак прве свеске Историје хришћанске цркве по Смирнову, Победоносцеву и осталима која описује период до 323 године.

Решио сам да уз свесрдну помоћ мојих пријатеља а у спомен на мога покојног ујака господина Ђорђа М. Динића приредим репринт издање ова два уџбеника.

Сматрам да ће штиво бити интересно сваком Србину који држи до свог србства а који из историских (или других ?) разлога није могао да се информише о чистим историјским чињеницама везаним за историју хришћанске цркве гледано из угла Православља.

За себе морам да кажем да нисам постао много већи верник него што сам био пре читања ових књига али сам свакако постао много већи Србин него што сам био пре. Ово осећање долази из сазнања и разумевања разлике између Католицизма и Православља, разлике која се одражава на живот мог народа, данас на крају другог миленијума.

Текст је преписан дословно према оригиналном издању, упоређен како би се исправиле евентуалне грешке, и коначно преведен у облик који је могуће отштампати из Акробат -а.

Текст је прекуцала госпођица Татјана Ђосић.

Интернет презентацију је приредио господин Александар Стојадиновић.

Књиге је набавио и након преписивања извршио редакцију господин Павле Бабац.

Ово репринт интернет издање је потпуно бесплатно.

У припреми је и комерцијално издање Црквено - словенског Буквара са читанком, за други разред српске основне школе. Оригиналнo издање је издато 1895 године у Новом Саду. Оригиналнo издање је формата 127 милиметара пута 180 милиметара и има 66 страна. Репринт издања ће бити доступан на CD-у, а свака страна ће бити сканирана у пуном колору.

Ваше коментаре шаљите на E-mail:
Balby@Eunet.yu

ПАВЛЕ Д. БАБАЦ